

รายวิชา ประวัติศาสตร์

เรื่อง กฎหมายสำคัญสมัยอยุธยา

รหัสวิชา ส 22102 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

ผู้สอน ครุניתยา จวบรัมย์

การปกครองส่วนกลางสมัยอยุธยา		
สมัยอยุธยา ตอนต้น	สมัยอยุธยา ตอนกลาง	สมัยอยุธยา ตอนปลาย
การปกครองส่วนภูมิภาคสมัยอยุธยา		
สมัยอยุธยา ตอนต้น	สมัยอยุธยา ตอนกลาง	สมัยอยุธยา ตอนปลาย

ระบบกฎหมายในสมัยอยุธยา

- 1 กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น
2. กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง
3. กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น

กฎหมายสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง)

ในระหว่าง พ.ศ. 1894-1910 ได้มีการพิจารณา ตรากฎหมายขึ้นทั้งหมด 10 ฉบับ คือ

1. กฎหมายลักษณะพยาน พ.ศ. 1894

2. กฎหมายลักษณะอาญาหลวง พ.ศ. 1895

3. กฎหมายลักษณะรับฟ้อง พ.ศ. 1899

4. กฎหมายลักษณะลักพา พ.ศ. 1899

5. กฎหมายลักษณะอาญาราชฎ์ พ.ศ. 1901

6. กฎหมายลักษณะโจร พ.ศ. 1903

7. กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จว่าด้วยที่ดิน พ.ศ. 1903

8. กฎหมายลักษณะผ้าเม็ย พ.ศ. 1904

9. กฎหมายลักษณะผ้าเม็ย(เพิ่มเติม) พ.ศ. 1905

10. กฎหมายลักษณะโจรว่าด้วยสมโจร พ.ศ. 1910

ตัวอย่างกฎหมาย

กฎหมายลักษณะผัวเมีย

1. หญิงอันบิดามารดากุมมือให้ไปเป็นเมียชาย

ได้ชื่อว่าเป็นเมียกลางเมือง (เมียหลวง)

2. ชายขอหญิงมาเลี้ยงเป็นอนุภรรยาหล่นเมียหลวง
ลงมาได้ชื่อว่าเมียกลางนอก

3. หญิงใดทุกข์ยากชายช่วยไถ่ได้มาเห็นหมดหน้า
เลี้ยงเป็นเมียได้ชื่อว่า เมียกลางทาสี

การพิจารณาคดี

1. เสนาบดีกรมเมือง พิจารณาพิพาทภาคดีอุกฉกรรจ์ที่จะทำให้เกิดความไม่สงบขึ้นภายในแผ่นดิน
2. เสนาบดีกรมวัง พิจารณาพิพาทภาคดีเกี่ยวกับข้อพิพาทของราษฎร
3. เสนาบดีกรมคลัง พิจารณาพิพาทภาคดีเกี่ยวกับพระราชทรัพย์
4. เสนาบดีกรมนา พิจารณาพิพาทภาคดีเกี่ยวกับ ที่นา โคนกระบือ
เพื่อระงับข้อพิพาทของชาวนา

กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง

สมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

1. กฎหมายว่าด้วยการเทียบศัักดินา

1.1 การปรับไ้ม

1.2 การตั้งทนาย

1.3 กำหนดที่นั้งในการเฝ้า

คักดินา หมายถึง เกณฑ์ตามพระราชกำหนดที่กำหนด
ว่า บุคคลนั้นจะมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินมากน้อยเพียงใด
ระเบียบตำแหน่งยศคักดินาของข้าราชการ มีดังนี้

1. ยศ ได้แก่ เจ้าพระยา พระยา พระ หลวง ขุน หมื่น พัน

2. ราชทินนาม ได้แก่ ยมราช สี่หาราชเดโชชัย ฯลฯ

3. ตำแหน่ง ได้แก่ สมุหกลาโหม สมุหนายก เสนาบดี ฯลฯ

4. ศักดินา ได้แก่ เกณฑ์กำหนดสิทธิ์ที่นาตามยศแต่ละบุคคล

2. กฎหมายลักษณะอาญาขบถศึก

กฎหมายลักษณะอาญาขบถศึก เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อป้องกันและคุ้มครองพระมหากษัตริย์ เช่น ถ้าผู้ใดทำร้ายพระมหากษัตริย์จะถูกลงโทษอย่างรุนแรง คือจะถูกริบทรัพย์และประหารถึงเจ็ดชั่วโคตร

3. กฎหมายลักษณะอาญาหลวง

กฎหมายลักษณะอาญาหลวง เป็นกฎหมายที่ห้ามบิดามารดายก
บุตรสาว ให้เป็นภรรยาของชาวต่างชาติ ต่างศาสนา ซึ่งประกาศ
ใช้ในสมัยพระเจ้าปราสาททอง

4. กฎหมายว่าด้วยกฏมณเฑียรบาล

กฏมณเฑียรบาลในสมัยอยุธยา เป็นกฎหมายเกี่ยวกับการปกครอง
แบ่งออกเป็น

- 1.1 พระตำราว่าด้วยแบบแผน เช่น พระราชพิธีต่าง ๆ
- 1.2 พระธรรมนูญว่าด้วยตำแหน่งหน้าที่ราชการเป็นต้น
- 1.3 พระราชกำหนดเป็นข้อบังคับใช้ภายในพระราชสำนัก

สมัยอยุธยาตอนปลาย

สมัยของสมเด็จพระเพทราชา

กฎหมายเกี่ยวกับการทหาร

1. ทำสารบัญชี้ โดยการตั้งเป็นกรม แบ่งงานออกเป็น

1.1 สรุ้สวตีกกลาง

1.2 สรุ้สวตีสขวา

1.3 สรุ้สวตีสซ้าย

สุรัสวดี คือ ชื่อกรรมหนึ่งในสมัยโบราณ มีหน้าที่
รวบรวมบัญชีโลก หรือชายฉกรรจ์

2. มีการแต่งตำรายุทธพิชัยสงคราม เพื่อใช้เป็นหลัก

ในการทำสงครามให้ถูกยุทธวิธี ซึ่งเป็นตำราที่ใช้ยึด

เป็นหลักปฏิบัติกันมาจนสิ้นกรุงศรีอยุธยา ชายฉกรรจ์

ที่มีสัญชาติไทย

(2.1) อายุ 18 ปี ต้องขึ้นทะเบียนเป็นไพร่สม

อายุ 20 ปี จึงจะรับราชการเป็นไพร่หลวง

อายุครบ 60 ปี จึงจะถูกปลด

*แต่ถ้ามีบุตรชายและส่งเข้ารับราชการ 3 คน ให้บิดาพ้น
ราชการได้

2.2 ชายฉกรรจ์ทุกคนต้องมีสังกัดอยู่ในกรมใดกรมหนึ่งลูกหลาน

ผู้สืบสกุลต้องอยู่ในสังกัดเดียวกัน ถ้าจะย้ายสังกัดต้องขออนุญาต
ก่อน

2.3 ในเวลาที่บ้านเมืองสงบเรียบร้อย ไพร่หลวงจะต้องเข้า
ประจำการปีละ 6 เดือน เรียกว่า เข้าเวร

2.4 หัวเมืองชั้นนอก เกณฑ์ส่วนแทนการเข้าเวร
โดยการนำของที่ทางราชการต้องการ

กิจกรรมนักเรียนวิเคราะห์วิธีการปฏิบัติตนตามกฎหมาย
ในสมัยอยุธยาจากกรณีตัวอย่างที่กำหนดให้จาก

ใบงานเรื่องกฎหมายสำคัญสมัยอยุธยา

กรณีที่ 1 เดชพุ่มมากด้วยภรรยา

เดชชายหนุ่มผู้มีอันจะกิน วันหนึ่งหลังจากที่เขาได้ตื่นนอน ณ ไตรัมไม้
ใหญ่แห่งหนึ่ง ทันใดนั้น เขาได้ประสบพบพักตร์รักสาวนางหนึ่งชื่อดวง
สาวสวยผู้เลอโฉม เดชจึงต้องการที่จะได้นางมาเป็นภรรยาจึงได้สู่ขอดวง
จากพ่อแม่ของเธอ และได้มาเป็นภรรยาในที่สุด หลังจากนั้นหนึ่งเดือน
เดชได้ตื่นนอน ณ ไตรัมไม้ใหญ่ที่เดิมเขาได้ประสบพบพักตร์รักสาวอีกนาง
หนึ่งชื่อ เพ็ญ เดชจึงขอดวงเพื่อรับเพ็ญมาเป็นอนุภรรยา ต่อจากนั้นเป็น
เวลาหนึ่งอาทิตย์หลังจากที่เดชได้ตื่นนอน

ณ ไตรัมไม้ใหญ่ที่เดิมเดชได้เห็นยอด กำลังทำร้ายเดือนหญิงสาว
ผู้เป็นทาส เดชจึงเกิดความสงสารและไถ่ตัวเดือนมาเป็นทาสที่บ้านตน
นางจึงคอยปรนนิบัติรับใช้เดชเป็นอย่างดีและแล้ว เมื่อภรรยาทั้งสองของ
เดชไม่อยู่ เดชจึงได้เสียกับเดือนและรับเดือนมาเป็นภรรยาของตนอีกคน
หนึ่ง

ภรรยาทั้ง 3 ประเภtnี้ ถูกตราขึ้นในกฎหมาย

..... โดยภรรยาของเดชจะเรียกต่างกัน
ไป ดังนี้

- 1) ดวง ได้ชื่อว่าเป็น “เมีย.....”
- 2) จันทร์เพ็ญ ได้ชื่อว่าเป็น “เมีย.....”
- 3) เดือน ได้ชื่อว่าเป็น “เมีย.....”

กรณีที่ 2 เรื่องเจ้าเมืองพิษณุโลกก่อการแข็งเมือง

เรื่องได้รับตำแหน่งเป็นเจ้าเมืองพิษณุโลก เพราะเป็นผู้ที่มีความสามารถทั้งการศึกสงครามชนะเหนือดินแดนหัวเมืองฝ่ายเหนือได้ทั้งหมดและบริหารบ้านเมืองได้เป็นอย่างดีในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ตั้งมั่นดำรงในพระพุทธศาสนา ทำให้ไพร่ฟ้าประชาราษฎร์กินดีอยู่ดีตลอดมา วันหนึ่งเมื่ออำนาจของตนมีมากขึ้น จึงเกิดความมักใหญ่ใฝ่สูง ไม่ต้องการที่จะอยู่ภายใต้อำนาจของอาณาจักรอยุธยาอีกต่อไป

จึงไม่ยอมส่งสุพรรณบุปผาและภักทยาเข้ามาบังคมถวายแด่
พระมหากษัตริย์ที่กรุงศรีอยุธยา ทางกรุงศรีอยุธยาจึงส่งทหารหลวง
มาด้วยกองกำลัง 50,000 คน ในขณะที่เมืองพิษณุโลกมีทหารเพียง
10,000 คน เท่านั้น ทำให้เรือถูกทหารหลวง จับกุมตัวได้ในที่สุด

เรื่อง กระทำผิดกฎหมาย โดยเรื่องมีโอกาส
ต้องโทษ 3 สถาน ได้แก่

- 1)
- 2)
- 3)

กรณีที่ 3 เพิ่มเศรษฐกิจสวมใส่มงกุฎทองประดับอัญมณี ไปทำบุญที่วัด

เพิ่มเศรษฐกิจหนุ่มผู้มั่งคั่งที่สุดในกรุงศรีอยุธยา ได้ทำการค้าขายกับ
ต่างชาติจำนวนมากทั้งจีน อินเดีย และญี่ปุ่น แต่เขามีนิสัยเสียอยู่ข้อ
หนึ่งคือเป็นคนที่มีนิสัยอวดร่ำอวดรวย วันหนึ่งเขาได้ทำการค้าขาย
จนได้กำไรมหาศาล ประกอบกับลูกชายคนเดียวของเขากำลังจะเข้า
รับการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ เขาจึงต้องการจะจัดงานมหรศพที่
ยิ่งใหญ่

นอกจากนั้น เฝื้มยั้งได้ว่จ้้างให้ช้่างทองผู้ช้่านาญการสร้้างมงกุฎทอง
ประดับอัญมณีน้ันเลอค้่ามากมาย เพื่อที่เข้าจะได้ใส่ไปในงานมโหรีสห
เพื่อแสดงถึงคว้ามมั่งคั่งร้่ารวยของตระกูลตน เมื่อถึงงานฉลองเข้ากลับ
ถูกทหารหลวงจับตัวเข้ามาพิจารณาคดีในพระราชวัง

เพิ่ม กระทำผิดกฎหมาย โดยเพิ่มมี

โอกาสต้องโทษ 8 สถาน ได้แก่

1)

2)

3)

4)

5)

6)

7)

8)

กรณีที่ 4 บุณยเข้ารับการเกณฑ์ทหาร

บุญ เป็นชายหนุ่มที่อาศัยอยู่ในกรุงศรีอยุธยา ขณะนั้นบุญอายุได้ 18 ปี จึงจำเป็นต้องเข้าสังกัดอยู่ใน กรมใดกรมหนึ่ง เขาจึงได้ขึ้นสังกัดกับกรมคลัง และได้ทำสารบัญชีกับกรมสุรัสวดีเป็นที่เรียบร้อย ภายหลังจากนั้น 2 ปี บุญได้เข้ารับราชการเป็นไพร่หลวง โดยจะต้องเข้าประจำการปีละ 6 เดือน เรียกว่า เข้าเวร และจะต้องหาเสบียงของตนเองมาด้วย การเข้าเวรนี้จะเข้าเวร 1 เดือน แล้วออกเวรไปทำมาหากิน 1 เดือนแล้วจึงกลับมาเข้าเวรใหม่ สลับกันจนครบกำหนด

บุญ ปฏิบัติตนตามกฎหมาย ดังนั้น

- 1) เมื่อบุญมีอายุ 18 ปี แสดงว่า บุญเป็น “ไพร่.....”
- 2) เมื่อบุญมีอายุ 20 ปี แสดงว่า บุญเป็น “ไพร่.....”
- 3) บุญ ต้องทำสารบัญชีกับ “กรมสุรัสวดี.....”

สรุปกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องกฎหมายสำคัญสมัยอยุธยา

กฎหมายในสมัยอยุธยาเป็นระเบียบกฎหมายของรัฐที่ออก
โดยพระมหากษัตริย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ราษฎรประพฤติ
ปฏิบัติตนตามระเบียบ ส่งผลให้อาณาจักรอยุธยานั้นเกิด
ความสงบเรียบร้อยสามารถพัฒนาจนเกิดความเจริญ

รุ่งเรือง

